

Ročník XXIX

V Praze, 7. června 1895

Číslo 30 (1459)

K šedesátým narozeninám
Adolfa Heyduka.

Heydukovi už padesát let? Ty můj Bože, a on mi připadá jako vloni vyhlíhl slavík — psal r. 1885 Jan Neruda. A my tážeme se právě tak udivení: Heydukovi že je šedesát let? To snad ani není možná!

Když dvakrát, třikrát do roka přileti z Písku mezi nás do Prahy, pokaždé nám přinese kus zdravého, venkovského veselí: oči mu svítí, směje se jako mladík, rozhazuje vtipy, škádli, a jak tu kolem něho sedíme, potěší každého.

Oršem — pravda — v kroužku užším, v důvěrné chvíli ozvou se i bolesti násilně tlumené — stesky literární, stesky životní...

„Je tak citlivý, tak měkký — takt — oršem pravý dýmá v českém svém čtení, v lásce své k vlasti, v přátelství srem naprosto spolehlivém, ale dýmá, jemný přece, jen může ublížit i každý oblaček bídný. A také mu už ty oblačky ublížily, už ho mnohdy pořezaly, že až krvácel! A já pak často krvácel s ním,“ psal o něm Neruda.

Pisatel těchto rádků zná se s Heydukem osobně sotva čtyři roky, ale má jej z duše rád a je přesvědčen, že Heyduk vědomě nikomu ublížit nedovede. Na své draze literární dostal se do sporů málokdy, ale dostal-li se přec, jistě se tím v zájmu svém pořádně potrápil. Neřadí sám být zraněn. Srdce by rozdal, ale utržil-li za to odvetu, která bolí, nebouří hněvem, ukryje se s bolestí svou, trápí se sám a — omlouvá.

„Kdo květy pro jiného tkává,
ať činí ruka nebo skráň,
ten častokráté nedostává
ni jediného v stuhlou dlan.“

ADOLF HEYDUK.

K šedesátým jeho narozeninám.

(Die fotografie V. Wietze v Písku.)

Heyduk je dítě přírody. Na nádrech jejích v pávném údolí pod Rychmburkem napájel se starými zkazkami záhumčivých hvozďů, hradních zdí, stmělých hlubokých údolí, ve kterých kdysi zněl tajemný zpěv a modlitby pronásledovaného stáde bratrského.

Do volné přírody pro posilu utíkal ze školních škamen, později z denních starostí a trampot; ve chvílích, kdy poraněné srdce bolestně se chvělo, jen ona poskytovala úlevu.

„Jihozápadní kout jindy rozkošné, nyní zpustlé panské zahrady na Rychmburce, kde stála poustevna, bylo utěšené místo k dumání a snění... K poustevně chodil jsem jako žák „vzorné“ školy rychmburské v létě skoro denně a později vždy, kdykoliv jsem přijížděl na prázdniny. — Chodil jsem tam velice rád zrovna jako do mlýna k strýci Čejkovi v Šilinkově dolu; vzlít klidně, ba usmířavě snašel se milostně deklamace a nevyzrazoval nikomu svých tajných hříchů poetických, jež jsem na stolku vedle jeho dřevěné knihy — bible na ní bylo napsáno — do červených sešitů tužkou čtával. —

Ale i když jsem nedeklamoval a nepsal, chodil jsem do panské zahrady. Sedával jsem buď vedle poustevníka v přítmí poustevny, abych se oddal svým drobným dumám, anebo jsem se uhostil v šeru starých jedlí a smrčů před poustevnou, abych četl z knih, jež jsem si z knihovny nejstaršího bratra svého, Františka, tajně vypůjčil. Z počátku bavilo mě jen čtení veršů z drobných sešitků Ružbova Palečka rozmanité barvy — — pak zaujaly srdce mé Erbenovy Národní písně,

Básně Jana z Hvězdy atd. (Premie Umělecké besedy na rok 1894.)

Na Rychmburské zátisi a milý mlyn nad Olšinkou v pracích svých nejednou dojemně vzpomíná — poslední i v 7. zpěvu Sekerníka.

Zmiňujeme se o tom jen proto, abychom naznačili, kde asi tkvějí kořeny Heydukovy básnické postavy: kořen jeho lásky k přírodě, lásky k národním zkazkám, k lidové písni a k historii národu.

Když jsem v těchto dnech znova pročítal Heydukovy knihy, v nichž se jasně zračí celé život Heydukova duše s přírodou srostlá! Lidé, o nichž Heyduk zpívá, jsou právě zase jen děti té přírody bujné, divoké, mohutné — ať jsou to již Slováckové, postavivší z Obrázků, z Prástek a Černé hodinky, toulaví zidealizovaní cikáni nebo dřevorubci, sekerníci, krajánkové a — básník sám.

Po rodném kraji byly to luhy italské, nejmohutnější však Slovensko a Šumava, jež pojímaly básnickovu duši do svých čar.

Není divu.

Šumná Slovačina
jako ta dívenka
miloučko zavalitá,
jak když slunce vítá.

Její očka žárná
jako nočka žárná —
a do kola zhusť
růžemi obrůstá.

Což divno, že krásna
za celé i říku,
když ji slunko z rána
koupá v lubovníku.

Aj, proč že by věru
překrásnou nebola,
když ji nebe denně
slibá kol dokola.

Právě tak tam na Šumavě! Vezměme jen knihu Hořec srdcečník.

»Přijednáš červenec
a kyné doba právně,
v ráz těsnou jest mi rodná klet,
jsem prost šosácké káně:
budeš z kantora se týč rek,
dám na ramena raneček
a vedu sobě rázné.

Ve staré paži s bodcem hůl
a v hlavě drobnou dmu,
jak hoch přebíhá vrch i dól;
budeš v pleso zřím, budeš v chlumu,
a zpěvná moje horoucnost
vždy kvítí, perel najde dost
i teků v horském šumu.

Nocuje v chatrčích, naslouchá písním, pohádkám a zkazkám, při nichž srdce plesá v chvění — K té svatě krásné plný lásky v skroušenosti chodí na učení. V srnci vidí ztělesnou píseň svojí, zateskní si po mládí, z lesů posílá písně ženě a dítěti, s horských temen pohlíží do své rodné země —

Nádro chvil se jen! Však náhle
oko počlo pláti,
a má duše zajasala
hymnus: máti! máti!

Čtenář v duchu žije s ním, a dočet s radostí by zatočil kloboučkem a zavýskl také: S Pánembohem, světe — letím do Šumavy!

Šumava jest Heydukovi milenkou, vlastí matkou.

Jak Heyduk v denním životě svém v přírodě hledal a nalézal výraz pro blaho své i trýzeň, praví i verše jeho milostné, zvláště však básně z těch dob, kdy v přírodě plesal se svým dítětem, kdy mu bylo květem mezi kvítky, ptáčkem mezi ptáčky, i kdy přírodě žaloval hoře své nad jeho ztrátou, a příroda mu rozuměla.

»Má šlo tak zvůně hlasem Lidky zvoní,
že stárá lpa před okny se chvěje
a holou hlavu na tabule kloní,
by viděla, co ve vnitru se děje.

A nevzpomínáte si na tu mocnou báseň »A slunce zapadlo?« (V září 1893). V úzké mezi není možno šře psati o tom plném splynutí duše básnickovy s duší přírody, jak jsem je vyčetl z knih Lesní kvítí, Písně, V zátisi, Zaváté listy — zvláště v těch krvavých krupějích, skanulých z otcovského srdce, když hlava upěla: »Ta zvůň, je z lese honí chrti, a nezná dítek svých, má lpa.« — Nemáme v literatuře své roztomilejších písní lásky otcovské nad ty Heydukovy, v nichž básník s rozkoší a štěstím líčí všechno kutění svých dětí, jejich prostotu, skotačivost, všechen humor drobného

toho života. Dobře se také pamatujeme na dojmy, jež budily dunivé, natíkávé vzlyky básnickovy nad ztrátou těch dětí. A myslím, že není možno kratěji, kratěji a pravdivěji charakterisovati obsah těch veršů za Jarmilkou a za Liduškou, než jak to učinil básník sám čtyřmi verši:

Zpěvná jest bolest, již ta kniha svírá,
necht' úsměvný jest rým,
nic nového; tak také pták umírá
nad hnízdem vyběhlejím!

Ty dva hrůbky v stěny píseckého hřbitova mají skvělý pomník! —

Heyduk jest syn lidu a rozumí mu. Trampota života venkovského člověka, staletě již ústrky, kterých zakouší, prostota duše a měkost srdce, ale i poníženost proti cizímu nebo mocnějšímu, palčatost proti svým maj v Heydukovi svého tlumočnicka. Největší v tom sílu a velikost ukázal v Cymbálu a huslích, v tom obraze Slovenska a jeho lidu. Vypravoval kdysi, že když tu knihu psal, byl nejšťastnější.

Není v té knize jen kvilivý nářek utlačeneho bratra našeho, ale je tam celá duše jeho, jak ji Heyduk na Slovensku a z písní i pohádek lidových poznal. Je v těch zpěvech stesk, horoucí láska, nadšení, bolestná rýč trpkost a zas humor a satira. Tím se Heyduk vznesl nejvýše.

(Dokončení.)

Medřická.

Napsala Božena Viková Kunčická.

(Pokračování.)

Apolena s Marií ležely na posteli. Pepa spal na zemi u plotny, tak stará Dašeková již ulehla, jen otec seděl u stolu skláněn nad Národními Listy, v nichž četl pozorně maje na očích veliké okulary. Malounka lampička stála těsně u něho a vrhala po veliké světnici slabé světlo, v němž kouty zdály se být tmavšími a záhadnějšími.

Když Jan vstoupil, nadzvedla se matka rychle na lůžku, Apolena s Marií pohnuly se jako v udivení, a starý Dašek pohlédnuv na něho přes brejle tážal se:

»Co chceš?»

Jan dlouhými kroky přešel světnici a usedl si k otci odpovídaje:

»Jen na chvíli, jen — rozstona! se nám holka, a beze všeho přechodu dodával: »Bohuslav šel k učitelce — slyšeli jste?»

»Slyšela jsem ho jít po schodech,« pravila Marie a povstala současně s Apolenou na lůžku; zapínaly si obě své kartounové jupečky, které měly rozepjaty.

Starý Dašek odložil vážné brejle, odšoupl Národní Listy a opřel se loktem o stůl, dívaje se na syna.

»To jsi k vůli tomu sem přišel?» tážal se.

»A proč by nepřišel k vůli tomu?« ozvala se matka, nahlížeje se s postele. »Co pak se divíš? Mam toho pinou hlavu a spát nemůžu už kolikátou noc. Vykrade se k ní jako kočka! Člověk, který viděl půl světa! Proč by nepřišel k vůli tomu Jan?»

»A co se stalo vaší Nandě? Nač se rozstona?« tážal se Dašek, jakoby zůmyslně zastíral pravý předmět hovoru.

»Na zimu a kaše při tom. Nejspíš, že nastýdla, zába. Vyběhne polonahá ven — byla rozpařena, ze světnice —«

»Kdybyste chtěl, vysla bych na půdu a poslechla, co si Bohuslav s ní povídá,« pravila Apolena živě.

»A, jen lež! Co je ti do toho?« odpověděl starý Dašek a hladě si svůj dlouhý šedivý vous zahleděl se na jedno slovíčko v novinách, které ve mžkách se před ním vynořovalo. Věděl, že čte »heslo«, ale nepojímal smysl toho slova. Byl příliš zabrán tím, co chtěl říci: »Myslím si tolik,« pravil zvolna a důtklivě, »Bohuslav je rozumný člověk. Do pytle jako oves napatit ho nemůžeme. Taky jsem o tom uvažoval — a jak bych neuvažoval, když všichni do mne

hučíte? Ale pomozte si! On je nám dnes cizí — je samostatný — má svobodnou vůli. A s kým má zde promluvit? Se mnou? S tebou, Jeně? A o čem? Ze jste spolu krupky jedli, na to už dávno zapomněl. O čem? — O čem? S Paboučkem? — No, tak vidíte! Je zde sám, docela sám. A ta učitelka není hloupá, zná svět, zná Prahu, čte, myslí, vyhovuje jemu — má své názory — vidíte, já se tomu nedivím. Svůj k svému! Dnes tím počínají noviny.

»Však může docházet k řidičům, když si chce pohovořit,« namítla stará Daškova.

»A vidíte, Rábek je taky rozumný člověk, ale jen pro Pulenec — jen pro Pulenec! Vždyť ani jakživ noviny nečte! Co může vědět? Jediné, co je při tom ošklivé,« pravil stařec svrstiv čelo, takže všechny vrásky na něm sloučily se v úzkou, »že chodí k ní v noci a tise jako kuna. To se nesluší. Poctivý člověk nemá se s ničím skrývat. To mu mám za zlé, protože by to chasník taky dovedl. Ale to ostatní? To je čistě jen jeho věc —«

»No, dobře, tatko, jsi si to rozmyslil,« pravila Dašková úsměšně a zaborila se zase do perin. »Najednou je nám Bohouš cizí! Všech je pryč — pryč, jako když se chumel zatočí. Jan je cizí, Bohouš je cizí! Všecky ty naše starosti o ně zapadly, jako kdyby se s nimi zem propadla. Dobře jsi si to rozmyslil, tatko. Tak vida! Bohouš musel zase se vrátit do Pulence, aby nalezl nevěstu — jinde by to byl nedokázal! Nevěstu bez groše — Bez jediného groše. Jan si vzal takovou couru, že člověku je až hanba, a ten si vezme učitelku s deseti prsty na rukou a na nohou.«

»Proč říkáte o Anně, že je coura?« tážal se Jan povstáv.

»Snad to uneseš ode mne, ne? Kdyby ona o mně tekla, že jsem nejhorší osoba na světě, to bys se mne nezastal, ale matka ta nesmí ceknout. Nejprve přijde žena, pak děti, pak kráva — koza — slepice a pak teprve matka. Na tu je vždycky času dost. Eh, zbytečné mluvit! Kdyby každá věděla, že za všechno nebude mít ani zaplat Báh, kdo ví, co by udělala, když u ní dítě zapláče. Kdo ví — kdo ví!«

»A co o tom mluvíš?« pravil starý Dašek, poněkud rozčilen. »Však má Jan taky děti, a nebude to s nimi jinak než teď s námi. Ti staří musejí vždycky ustoupit mladým, to jinak nebylo a nebude.«

Mezitím co pronášel Dašek tato slova, pozvedla se zase jeho žena, vztýčila ruce nad hlavou jako v náhlém uděšení, a když domluvil, zvolala celá bez sebe:

»Ani vzpomenout na to nemůžu. Pro Krista Pána, to je něco hrozného. Je s ní tam sám, dočista sám. Trhala bych si vlasy s hlavy, když ji všechno rozvázím! To mě ohloda život jako červ. Co bylo, teč o něm! Bohouš a zase jen Bohouš! Vždyť by nebylo divu, kdyby člověk o rozum přišel.«

»Dejte jí výpověď, — Ať se stěhuje! Ji něho zde nezbývá.«

Apolena s Marií nahnuly se s postele a zvědavě pohlédly na otce i matku, co k těmto slovům odpoví, ale oni oba se na delší chvíli zamlčeli. Bylo vidět, že s něčím v sobě bojují, a že rada Janova položila na jejich duši ještě větší chmuru. Starý Dašek se pozvedl se svého místa a učinil několik bezúčelných kroků po světnici. Měl na sobě modré barchetové podvlékačky, oxfordovon košili a na nohou ty těžké pantofle, které stídně nosil se ženou, ba i s decerami. Ve světnici bylo ticho, nikdo neodvážil se první promluvit. Všichni očili se u stejného bodu v myšlenkách, ale všichni současně cítili, že ten bod má na sobě hrot připjatý, o nějž narazili. Mohli dát Medřické výpověď — ano, bylo to nejjednodušší, ale všichni, ba i Jan sám, věděli, že to nikdo nečiní. Medřická jim nebyla cizí od té doby, co Bohuslav překročil tise práh jejího bytu a vrátil se z něho, aniž věděli, co se událo mezi ní a jím za ty dvě, tři hodiny. Slučovali ji se svými myšlenkami, slučovali ji s Bohuslavem.

Objevila se zde ona páska vzájemnosti, která je všechny spojovala i proti jejich vůli i při všech neshodách a nenávisli, jež podobaly se mračnům, za nimiž vždy — třeba zahalená — skrývá se čistá hladina nebes. Ted nebylo jim možno vypovědět Medrickou. Bylo by to, jakoby ze tetězu vypustili jeden člunek a tak jej porušili. Sloučila se s jejich životem a zasáhla do jejich zájmů rodinných. Bylo možno ji nenávidět, ji se vyhýbat i pohrdat jí, ale vypovědět, to nestávalo již v moci jejich. To bylo mimo jejich vůli, mimo jejich sílu, to by bylo asi tak, jakoby se byli odvážili zasáhnouti do samého osudu a dát mu jiný směr. K tomu byli příliš malomocní, jako malomocní byli ve všem, co tvořilo jejich společný život, i němž slučovali svoje zájmy a svůj vnitřní svět myšlenek.

Oni byli silní pouze v práci, ve snaze po prospěchu společném, který byl prospěchem i jednotlivce, silní v odříkání, ve strastech i v důvěře, ale ve všem ostatním byli nečinní až k zbabělosti.

«A kam se odstěhuje, když ji vypovíme?» řikal se skoro hrubě starý Dašek, který mluvil tento tón vždycky ve hlase, když oči se před nějakou nemožností.

«Co nám po tom — to je její věc,» odpovídal nejistě Jan.

«Co nám po tom — máš pravdu,» opakovaly po něm týmž nejistým hlasem matka s Apolenou a Marií, obávající se navzájem podívat si do očí, aby se nepřístihly, že těmito slovy zakrývají pravý stav své duše.

«Ale to jsou plané řeči,» zvolal Dašek skutečně již rozčilen. «Zde se nedá nic dělati. Pomyslete si, že je dnes celý večer s ní, a my že zítřka ji vypovíme. Je to možné?»

(Pokračování.)

Památce Šafaříkové.

Několik věčných slov ke dni 13. května
od Fr. Bědlo.

(Dokončení.)

Žen dvakrát dal se z ní ještě vylouditi, a to když povolán byl ministerstvem za předsedu komise pro úpravu českého návosloví právního (r. 1849) a o dva léta později opět vědeckého, zvláště gymnasiu a reálka potřebného.

Tu vidíme velikého muže při malém díle: zkoumá slova, oživuje stará, tvoří nová, přetváří jinoslovanská. Dnes, kdy se nám slova ta stala namnoze chlebem vezeďším, kdož vzpomíná lopotné práce snaživých původců? I obě knihy nazvoslovné, výsledky dlouhých úrad, propadly spolu s výbornými předmluvami Šafaříkovými nezasloužené nevěstě. Současníci ovšem jinak pohlíželi na ně; jim jazyk byl ještě statkem národa nejvyšším, v němž říkáje žili, a jejich lásce k němu nic nezdálo se dosti nepatřným, jen když s dím spojen byl přece krůček v před. Po nízkých stupních se stoupalo k nynější výši českého života!

Málo posud oceněna byla rovněž jiná zásluha Šafaříkova mravenčí bedlivostí získaná už v Národopise: oživení zapadlých jmen zeměpisných na půdě nyní nebo kdysi slovanské.

Otázka, která Šafaříka poutala v mládí a provázela v mužném věku, plnila mu mysl i v posledním údobí života jeho, po roce 1848 nastále, jež stráviti mu bylo v ovlhých zdech starožitného Klementina, když dosáhl nejvyšší hodnosti své, univerzitního bibliotekáře, otázka cyrilomethodějská.

Sv. Cyrill a Methoděj hlásali předkům našim slovo boží v jazyce přirozeném, slovanském; ale kterým národem? Prvý z nich vytvořil nové písmo, jiné pak knihy svoje psali: glagolici či kyriliku? Cas zavál stopy jejich působnosti, pověst zahálala pravdu přehustým závojem. Proniknouti jej, pohléditi pravdě opět přímo v tvář — to vábilo a vábí stále nejdůchapnější badatele slovanské. Dobrovský kladl glagolici teprve do století XIII. a pokládal ji za vynález mnišský; ale objeveny mnohem

starší památky toho písma a poznáno, že prvotní glagolice také nebyla tak nesnadná a nevzhledná jak pozdější. Tu tedy ani Šafařík, kormidelník tak jistý a silný, nestačil odvrátiti loďku svého badání od víru. Náznaky kolsaly a klouby se hned sem, hned tam. Zprvu věřil též, že kyrilika je písmo starší, a nedověřoval Koptarovi, tvrdícímu opak, až uznával, že už v devátém věku byla glagolice rozšířena. Mínil, že vznikla někde v hloubi Jihoslovanstva a porizena byla podle kyriliky. Ale když prof. Höfler v knižovně metropolitní kapituly pražské r. 1855 objevil dva zlomky hlaholské obsahující bohoslužebného, Šafařík znovu se ponořil do hlubin otázky té a ustálil se posléze na tom výsledku, že písmo sv. Cyrilem utvořené (již v Cařihradě) bylo glagolské, kyriliku pak že po něm sestavil žák jeho, bulharský biskup Kliment, Cyrill že přizpůsobil abecedu svou macedonsko-slovanskému nářečí, kterým sám mluvil, a počátky liturgie slovanské že hledati dlužno ve Veliké Morávě v Panonii; tam odtud prý pocházejí nejstarší hlaholské památky. Akta toho sporu nejsou posud uzavřena; v nejstarších památkách glagolských se vykazujíva nyní macedobulharský ráz; panonské živly se pokládají za pozdější místní nános; vyšší stáří glagolice však už se uznává obecně.

Tato ménlivost názorů pokládá se za druhdy Šafaříkovi za slabost. Nám však i tu se jeví velikým ve své snaze vědecké. Neutvrdil se na prvotním mínění, obětoval rád kus slávy osobní, jen když tím posloužil vznešené bohyni své — pravdě.

Vělebným postavám slovanských věrozvěstů S. chystal jiný ještě pomník, jako už byl přispěl k oslavě jejich r. 1851 uveřejněním obou panonských legend jejich ve vzorném vydání Památek dřívějšího příměstí Jihoslovanského, poslední ukázce ohromných sbírek rukopisných z této literatury; připravoval jejich životopis. Ale přiblížil se podvědek života. Vždy se těšil, že bude psáti teprve po 50. roce svém: nelostný osud ztroskotat mu tuto tužbu.

V letech padesátých pozorovati u Šafaříka zvýšenou zálibu v jednotě českobratrské. Syn jeho Vojtěch poznamenal, že neunavitelná činnost bratrů v duchu a pravdě, hluboký důvtip v jedné politickém s neohroženou odhodlaností v obraně svého přesvědčení a práce zároveň evangelická křotnost i oddanost pod světský zákon a vyšší řízení — to vše že bylo jemu sounodé; a bratři že nejednak poznával sama sebe a se zálibou se k nim táhl jako k duchovním otcům svým. Z jejich spisův i rodině své předčítával.

Náklonnost ta však nepřestala pouze z učení bratrského a z původu vyvíjejících jich charakterů jakož i ze shody jeho povahy s jejich: poměry veřejné tu zajištěly spolupráci a mocné. Po nejvyšším napjetí národních sil r. 1848 následovala za útlakem vídeňským netušená skleslost, prorada i poddajnost. Hynuly školy, časopisy, spolky; tréslala se věrnost k národu, věrde čili zrádci. Tvůrce Mafice České, oživující duchu Musea, přítel Fr. Palacký, z obou ústavů byl vypuzen; přední mužové národa zmirali. Sobectví a pachťení po hmotném prospěchu šířilo se všude. A to trvalo léta. Tu i Šafařík malomyslněl. Zdálo se mu, že národ žádal příliš mnoho, že nedbal mezi dosažitelností ani nehlédl ke svému počtu a stavu. Co jindy duch mocným povelom zapuzoval, když se to říslo na povrch myšlení, to zapuditi nyní nestačil: starosti o živobytí, zvláště o osud dítek svých. Věde mne konec konců přece někdo nahradí, ale kdo mne nahradí mé rodině, zemru-li?»

Az k té skromnosti, k tomuto sebepečcehovali klesala mysl. Ani státi docházeli jmenování za člena učených společností nechovala v sobě moci, čelili té stísněnosti vnitřní, zapuditi rostoucí chmury. Nervové ústrojí Šafaříkovo se rozrušovalo, hlava, oči, už trpěly čím dál víc a slouživše vytvářale tak dlouho, na konec vypověděly službu. I paměť ho opouštěla. «Jsem na těle a duchu zlomen a churav,» psal dne 1. října věrnému Pogodinovi. «Začíná

pro mne a vůkol mne býtí ticho a prázno...» Nevíte, ba ani netušíte, jaké uběstí mě stihlo,» píše pak 20. července 1857. «Byl jsem od polovice dubna do polovice července nemocen, velice nemocen. Nemoc dojala silně mysl mou. Štěstí a pokoj na dlouhou dobu mě opustily. Mé neštěstí nemá mezí. I můj syn Vojtěch, dříve naděje má a pýcha, jest nemocný, nešťastný člověk. Trpí nervy, a vyléčení a konce nemoci nelze předvídati.» Šafařík, jenž byl vytvořil znové světy, rumem a plnění tisíciletí zavaleň, nejrůznějšími národy rozdeplán, obr duchem, obr prací, obr láskou, jazykovědec a historik ohněm filosofie a poeie protřiblený a prohraný, propadl osudu Komenského, Dobrovského, Smetany. Lidský mozek přece jen byl slab sméstnatí v sobě všechno to proudění myšlenkové a citové, tu vznešené a široké, tu všední starostmi zahrzované. Lítost, že mu nelze vyplnit všechny plány své, a ty bídné starosti hmotné dovršily neštěstí: duch obtěmněl, zbloudil na cestě. Starověká závist bohův i na něm se splnila.

Zalný úzas pojal miliony jeho čtenelů po všem světě při zprávě, že kniže vědy slovanské dne 23. května r. 1860 si zvolil syré lože Vitavino k odpočinku a ukončení všech strasti pozemských. Byl šťastně zachráněn a šťastně se zotavil. Ted teprv mohl poznati, jaké účte a lásce se těšil u Slovanův i Neslovánů; tisícere ty dotazy telegrafické a písemné, nekonečné návštěvy osobní byly jako předzvěst Šafaříkovy nesmrtelnosti. Nemá hned tak příkladu ten soucit národa i ciziny; místo na tetězovém mostě, odkud se S. pokusil přeskociti na věčnost, stalo se historicky památným, a kroky zvědavého cizince často k němu směřují.

Konečně se rozjasnilo na temné ohlaze života Šafaříkova. Ta obecná láska zapudila mraky a teple svítla na další jeho — pohříchu krátkou pouť pozemskou. Opustil Klementinum, navštívil dítky své ve Vídni, kam se dcera vdala za sekcijního radu a pozdějšího ministra Josefa Jirečka, a kdež synové Vojtěch i Jaroslav dobře byli opatřeni. I s přírodou se opět spřátelil na letním bytě. Císař pak mu povolil stálý odpočinek s plným platem, aby se mohl už cele věnovati vědě. Stal se dokonce hovorným, čehož již léta při něm nepozorovali. Mládi, vědecké práce jeho, politika, vše jej bavilo, všeho vzpomínal. «Věci tak živě mu tanuly na mysl, že sedě v zahradě, z paměti kreslil do plisku mapy staré Macedonie, Thessalie a balkánských krajů.» Byl však to nádherný západ slunce, jež ještě jednou zjevilo všechny své jasy a krásy, než uzarděl zmiželo se zlatoleklého obzoru.

Dne 26. června roku 1861 Šafařík skonal. Dne 28. června uložen jest s královskou slávou za účasti tisícůle lidí na evangelickém hřbitově v Karlíně k věčnému odpočinku.

Ale hvězda jeho tím nezhasla: září s leskem neblednoucím ve slavně našem. Soud ciziny vyl jmeno jeho, vedle jména Humboldtova, Grimmova a Boppova, duchů prvního řádu. Nejmenatelnější učení slovanští hlási se k němu jako učennici jeho. Vytvořil novou vědu, zárodky poust, vdechil život do mrtva, oslavil sever i zvláště zapomenutý jih.

Pěkný mramorový sarkofag a knižecí nápis na něm zdobí Šafaříkův rov. Císař vzdal mu počtu, kazav postaviti poprsí jeho z karraského mramoru v universitní bibliothéce pražské. Drahocenná knihovna a neocenitelná pozůstalost jeho zakoupeny od němu království českého pro Museum, kdež za nové správy ladně uspořádány jsou v uctivé péči bibliotekáře Patery a Dr. Zibrtu a zrou každého k práci. Světozor, jehož jmenovce kdysi Šafařík redigoval, uctil památku dvacetiletého úmrtí jeho znamenitým životopisem z pera zemského archiáře Vincence Brandla, později Matie Moravskou znova vydaným. Panovník, země, národ i jednotlivci projevili tedy účtu a vědek svůj prostému muži vědy, jenž nepotřeboval ku zvěčnění slávy své žádného Homéra. Smrtelník nemůže si více přát.

Která matka-vlast nehlásila by se s pýchou k takovému synu?

Břetislav a Jitka.

Episoda z universitního života starodávného.

Napsal Dr. Zikmund Winter.

(Dokončení.)

Snad by byli profesori ještě nešli do odpoledních výkladů svých, ale studiosi hřmotili před auditoriem jako vztekli; zvláště nesnesitelný byly Bacháčekovi rány dvěma starobyleho auditoria; ty rány přes tu chvíli houkaly, jako když se sířili z největších tupláků. Také Kampanusovi nebylo jednostranně, jestli mu studiosi vyvrátí dveře a ranami roztrhají chatrný dům, vždyť jako probošt čili domáček pán musel všechny opravy platit z příjmů kolejních, a ty nebyly příliš hojné. Proto tedy dosti brzo odešel do auditoria letního Nudožský s Horatiem, a do auditoria zimního Chorinnus s Vergilem; Bacháček i Kampanus na oba učitele významně mrkali už po kolikráte.

Když zůstal v domě, pravil Karchesius, přítel university a jejich mistrů, důvěrně se klone k hlavám pánů spolupitelů: «Smím vám povědět, že se strojí veliký kus, páni stavové evangeličtí už jsou na nejvyšší roztrpčení, divím se, že ty jeduší zlostné nic nevidí a že si uši jakoby prsty zavírají, aby nic neslyšely; stavové po všech protivenstvích jsou již odhodlání vydobyti sobě svobodu náboženství svého, přijd' nať přijd', však tuhle Těchenic ví, co bude a co se strojí!» —

Večer téhož dne seděl mistr Kampanus ve své sedničce, seděl na zvetšelé stolici, máje ruce na kolena spodepřené a staral se hluboce.

Staromládenecká světnička páne probostova dnes měla smutnější vzezření nežli jindy. Také ty knihy a knížky v jarmářích na polici podle sebe stojící nějakou vážně hleděly k ctnému humanistovi českému, an tu seděl a tuze se staral.

Okno bylo otevřeno, a ze dvora kolejního zvonil nahoru smích děveček, které sem chodily pro vodu s báněmi a baňkami, se džbány cínovými i dřevěnými.

Jindy bdělý probošt přece občas se podíval oknem dolů, nedává-li některý vřetecný studios neboli famulus misterský příčinu k smíchu děveček, jenž se zvukem rolníček rozhlašoval vysoko. Ti famulusové přes to, že byli studenti chudí, kteří se při mistrech jak tak obživil, bývali nicméně velmi bujná cháska, byli to namnoze i noční sůvy veselé, které i v polouseru na dvorečku kolejním dobře rozeznávaly, která z panen u kašny je pěkná, která nic.

Dnes Kampanus nezbudil z hlubokého starání rolníčky z brdel ženských zvonící. Humanista seděl, pořád máje ruce spodepřené na kolech a střípale hleděl na svůj rukopis Břetislava a Jitky, jenž se tu v šetě bálal.

Náhle probošt vstal.

«Cede magnis! Cede!» zkrkl ani ne tak hlasno jako se zlostí syčivou a chroptivou. Při tom popadl rukopis a bouchal jím o stůl několikrát. «Cede magnis! Ústup velkým! A proč?»

Naposled mrštil škartícemi tvrdého papíru

tak prudce, až nit povyola, a kvaterny od sebe odletěly na stole i na zemi odpočinutí hledající.

Pan mistr hněvivě a prudce pocházel sem tam po své kemenatě; pocházel temnou jizbou, až vperil kolenem do lavice, v zeď u okna přibítl. Při tom také vrazil v rám velké okenice, a skelná kolečka s tlustými pupky zelenými hřmotně zařinčela —

Dole zlehl hlas ženských v ráz.

půjčil, pěkně verše, lahodně metrum, živé zlato — a hleď, příteli Římane, i ty bouříš svými nevinnými krásnými slovy, i ty jsi ineptus, i tys nemohlo neobratně, tys povržen se mnou, my spolu!»

Prudce stiskl škarty a zase jimi udeřil o stůl.

Svíce nepokojně plápolala, její vosk v slzách kanul, shrnuje se po jedné straně v rampouch.

A zase větríkem zasouměly bezy na zahrádce, karafáty i majorány vyslaly kousek svojí vonné dušičky až v pokoj probošta Kampanusa; z dola dušený chechtot veselých lidíček od kašny chvilkami zasplichal vzduchem, a kdyby mistr byl měl dnes smysl pro pořádek v koleji, byl by jistě poznal, že v chechtot ženský míší se opatrně bas některého drzého famulusa.

Však mistr neslyšel, hurtoval chodě po světnici sem tam a jen hlavou trásl. Zastavil se v ráz, děl posměšně: «Haha! Gaudete sodales! Chťel jsem pro slávu tohoto archigymnasia tu jejich klementinskou akademii jesuitskou přepaňšiti versem, nu — pyšníci zahnali Musy, Musy, jděte spat, se budete bít, jděte spat, spat —»

A už dořikal, již se poselhnul k prsku v kamnech a rozmětal rukama všechno smělí, nanášené sem od posledního topení, jež bylo před kolika měsíci na jaře, přiskočil ke stolu, popadl rukopis chvatně. Kus mu zase ulil na zem, jakoby se chtěl zkáze vyhnouti, jakoby prusil: «Pane mistře, neráče se na mne těžkali!»

Ale ne, mistr nebyl dnes skloněn k milosrdenství. Zdvíhl odpadlíka, zmačkl ho zlostně, zmačkal i ostatní větší kusy a povlil jimi v kamna.

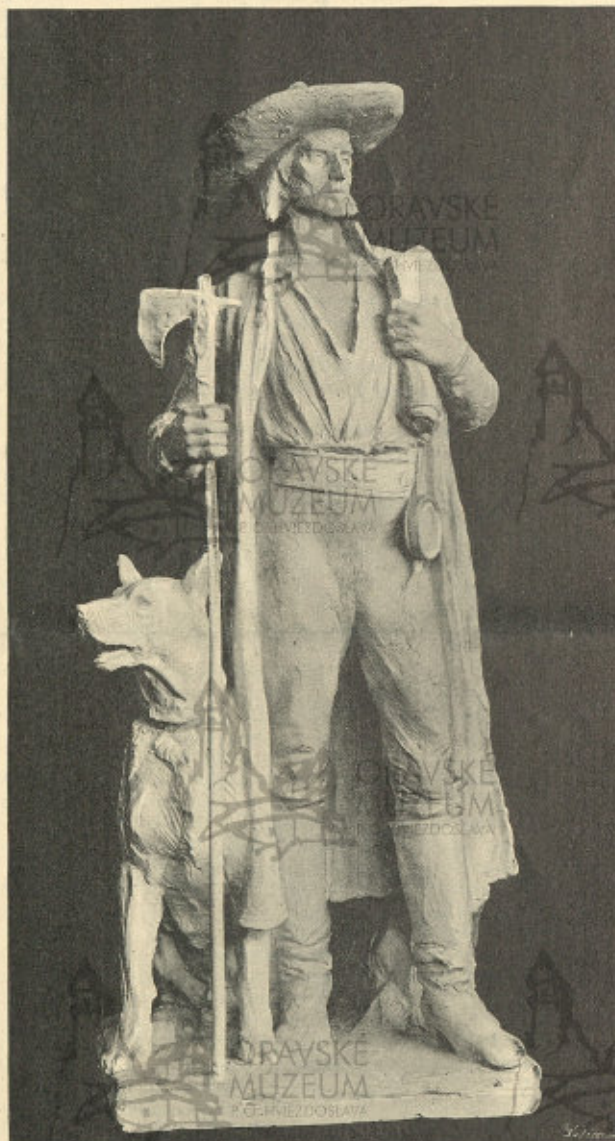
Potom vzal voskovici a zapalovat komedii Raptus Indithae, imperatoris filiae a Břetislava, Achille Bohemico.

Ohníček vzplál bohem, ale větrík profukuje z venčí do světnice hnal plamének, jakoby varoval od spálení toho, co Musy sladké byly mistru Kampanusovi vukaly ve chvílích nadšených.

Plamének nedomyšl šasl. Mistr probošt o něco klidněji nežli prve se svěcí voskovici přistoupil k jarmatí, v níž měl knihy a papíry; tu na jedné podlaze jal se papíry zmlati a na rub převrhovati, až našel a uchopil oba příspěvy, jimiž česká kancelář pro komedii Břetislava hrozila universitě pokutami, a příspěvy oba hned zanesl do prsku.

Položil je na svůj zapověděný opus a potom přikročil k výklenku u dveří, popadl dvě loučky, jimiž tehda svítili po domě i po ulici. Smolné loučky položil pod Břetislava a Judith a zapálil v nově. Ohníček zapraskal, vzplanul mocně a močně, a již všechna zahorela bouřlivě, potupně, zla komedie o Břetislavu a Jitce.

Kampanus usednuv na malou stoličku přímo k prsku, zahleděl se do plamene a tráfil, na niž svaly při ústech dosti zřetelně naznačovaly hněvnou trpkost; po chvílence se svaly narovnaly, tvář se uklidnila, oko mistrovo již bez patrného pohnutí hledělo v plaménky nad hrstkou popelu poskakující a o krátký živátek zápasící

Jan Sladký Kozina.

Skizza k modelu pro pomník na vrch Hrádek u Domažlic.

Modeloval † FRANT. HOŠEK.

Větríkem šuměly bezy čili bezinky na koleji zahradce; karafáty a majorány silně vůně dýchaly až do mládeneckého bytu probostova, ale toho ničeho nevšiml si mistr rozhněvaný. Přestav pobíhati hmatat rychle na polici nad dveřmi přibítl a nahmatav kresadlo se širnou svíčkou, rozžehl ne bez námahy voskovou svíci vstrčenou v dřevěný svícen vedle cínového malovaného umyvadla stojící. Svícen vstavil na stůl a jal se sbírat rozházené kvaterny Břetislava a Jitky. V tom padlo oko jeho na verše, které stoje jal se čísti.

«Vidíš, Terentie,» děl nahlas, «vidíš, poeto římský vznešený, veliký! Tyto verše jsi mi